

NAJWYŻSZA IZBA KONTROLI
Departament Rolnictwa i Rozwoju Wsi

KRR.410.002.03.2017
P/17/046

WYSTĄPIENIE POKONTROLNE

NAJWYŻSZA IZBA KONTROLI
ul. Filtrowa 57, 02-056 Warszawa
T +48 22 444 55 11, F +48 22 444 57 73
krr@nik.gov.pl
Adres korespondencyjny: Skr. poczt. P-14, 00-950 Warszawa 1

I. Dane identyfikacyjne kontroli

Numer i tytuł kontroli	P/17/046 – Realizacja programu bioasekuracji jako element zwalczania afrykańskiego pomoru świń
Jednostka przeprowadzająca kontrolę	Najwyższa Izba Kontroli Departament Rolnictwa i Rozwoju Wsi
Kontroler	Artur Witek, główny specjalista kp., upoważnienie do kontroli nr KRR/16/2017 z dnia 27 kwietnia 2017 r. Jerzy Dawidek, doradca techniczny, upoważnienie do kontroli nr KRR/17/2017 z dnia 27 kwietnia 2017 r. (dowód: akta kontroli str. 1-4)
Jednostka kontrolowana	Wojewódzki Inspektorat Weterynarii w Białymstoku, ul. Zwycięstwa 26A, 15-959 Białystok
Kierownik jednostki kontrolowanej	Henryk Grabowski, Podlaski Wojewódzki Lekarz Weterynarii (dowód: akta kontroli str. 5)

II. Ocena kontrolowanej działalności¹

Ocena ogólna

Nadzór Podlaskiego Wojewódzkiego Lekarza Weterynarii nad realizacją programu bioasekuracji nie był wystarczający.

Przeprowadzane przez pracowników Podlaskiego Wojewódzkiego Inspektoratu Weterynarii kontrole powiatowych inspektoratów weterynarii oraz organizowane narady dotyczące m.in. sprawdzania spełniania wymogów bioasekuracji były działaniami rutynowymi i nie doprowadziły do skutecznego ograniczenia liczby gospodarstw niezapewniających najwyższego stopnia bioasekuracji. Na obszarze gdzie realizowany był program bioasekuracji zlikwidowanych zostało zaledwie 26% stad świń.

Podlaski Wojewódzki Lekarz Weterynarii bez pogłębionej analizy przyjmował od powiatowych lekarzy weterynarii informacje o uznawaniu gospodarstw za spełniające najwyższy stopień bioasekuracji pomimo wiedzy, że około 90% z nich nie było w stanie – m.in. z powodów ekonomicznych – wprowadzić wszystkich wymaganych zabezpieczeń przeciwepizootycznych. Przeprowadzone oględziny gospodarstw z udziałem kontrolerów NIK potwierdziły, że gospodarstwa nie spełniały wszystkich wymogów bioasekuracji.

W ocenie Najwyższej Izby Kontroli nie ograniczono skutecznie ryzyka rozprzestrzeniania się afrykańskiego pomoru świń na obszarze objętym programem bioasekuracji.

Właściwie zorganizowano oraz terminowo przekazywano sprawozdawczość dotyczącą realizacji programu, a także prawidłowo monitorowano i ewidencjonowano poniesione na ten cel wydatki.

¹ Najwyższa Izba Kontroli stosuje 3-stopniową skalę ocen: pozytywna, pozytywna mimo stwierdzonych nieprawidłowości, negatywna. Jeżeli sformułowanie oceny ogólnej według proponowanej skali byłoby nadmiernie utrudnione, albo taka ocena nie dawałaby prawdziwego obrazu funkcjonowania kontrolowanej jednostki w zakresie objętym kontrolą, stosuje się ocenę opisową, bądź uzupełnia ocenę ogólną o dodatkowe objaśnienie.

III. Opis ustalonego stanu faktycznego

1. Nadzór nad realizacją programu bioasekuracji

Opis stanu
faktycznego

W związku z wystąpieniem w województwie podlaskim przypadków afrykańskiego pomoru świń (ASF) i rozszerzaniem tej choroby na stada świń² Minister Rolnictwa i Rozwoju Wsi rozporządzeniem z dnia 3 kwietnia 2015 r. wprowadził „Program bioasekuracji mający na celu zapobieganie szerzeniu się afrykańskiego pomoru świń” na lata 2015–2018³.

Zgodnie z § 1 tego rozporządzenia, programem objęto 23 gminy w pięciu powiatach: augustowskim, białostockim, hajnowskim, sejneńskim i sokólskim⁴.

W związku z realizacją programu, Podlaski Wojewódzki Lekarz Weterynarii (Podlaski WLW) wykonywał zadania wynikające z art. 57e ust. 9 ustawy z dnia 11 marca 2004 r. o ochronie zdrowia zwierząt oraz zwalczaniu chorób zakaźnych zwierząt⁵, polegające na zbieraniu i analizie danych dotyczących wydawanych decyzji w sprawie likwidacji świń i zakazu ich wprowadzania do gospodarstwa, a także w sprawie przyznanych z tego tytułu odszkodowań. Zgodnie z art. 14 ust. 1 ustawy z dnia 29 stycznia 2004 r. o Inspekcji Weterynaryjnej⁶, do zadań Podlaskiego WLW należała także kontrola sposobu wykonywania zadań przez powiatowych lekarzy weterynarii, a stosownie do art. 14 ust. 1 pkt 3 tej ustawy – analiza i ocena sytuacji epizootycznej w zakresie ASF.

Zadania wynikające z programu bioasekuracji wykonywane były w powiatowych inspektoratach weterynarii przez zespoły do spraw zdrowia i ochrony zwierząt. Program bioasekuracji realizowało w inspektoratach 17 powiatowych lekarzy weterynarii oraz 116 wyznaczonych przez nich urzędowych lekarzy weterynarii. W okresie objętym kontrolą w powiatowych inspektoratach weterynarii zwiększono liczbę etatów o cztery, natomiast zatrudniono trzy osoby. W Powiatowym Inspektoracie Weterynarii w Sejnach nie utworzono nowego stanowiska pracy z uwagi na brak kandydatów.

(dowód: akta kontroli str. 15-16, 19, 642)

Sposób informowania o realizacji programu został określony przez Podlaskiego WLW w dniu 5 maja 2015 r. Powiatowym lekarzom weterynarii przesłano wzory sprawozdań oraz ustalono cotygodniowy termin ich przekazywania (w formie elektronicznej) pracownikom Wojewódzkiego Inspektoratu Weterynarii w Białymstoku (WIW). Dane z powiatowych inspektoratów weterynarii w zakresie

² Od wystąpienia pierwszego przypadku afrykańskiego pomoru świń w powiecie sokólskim, tj. od lutego 2014 r. do połowy 2017 r. w powiatach: białostockim, hajnowskim i sokólskim stwierdzono 130 przypadków wystąpienia ASF u dzików oraz pięć ognisk tej choroby w stadach świń.

³ Dz. U. poz. 517, ze zm. Rozporządzeniem Ministra Rolnictwa i Rozwoju Wsi z dnia 14 lipca 2017 r. zmieniającym rozporządzenie w sprawie wprowadzenia „Programu bioasekuracji mającego na celu zapobieganie szerzeniu się afrykańskiego pomoru świń” na lata 2015-2018 (Dz. U. poz. 1378) program bioasekuracji został rozszerzony o 48 gmin w kolejnych 12 powiatach w województwach: podlaskim, mazowieckim i lubelskim.

⁴ W powiecie białostockim w gminie Zabłudów oraz powiecie hajnowskim w gminach Białowieża, Czyże, Hajnówka, Narew i Narewka program bioasekuracji został wprowadzony z dniem 26 maja 2016 r. na mocy rozporządzenia Ministra Rolnictwa i Rozwoju Wsi z dnia 11 maja 2016 r. zmieniającego rozporządzenie w sprawie wprowadzenia „Programu bioasekuracji mającego na celu zapobieganie szerzeniu się afrykańskiego pomoru świń” na lata 2015-2018 (Dz. U. poz. 679).

⁵ Dz. U. z 2014 r. poz. 1539, ze zm.

⁶ Dz. U. z 2016 r. poz. 1077, ze zm.

realizacji programu bioasekuracji, w tym m.in. dotyczące wypłat odszkodowań, liczby zlikwidowanych stad świń oraz wypłaconej kwoty lub odmowy wypłaty odszkodowania, były na bieżąco przekazywane (w formie tygodniowych raportów) Głównemu Lekarzowi Weterynarii. Nadsyłane raporty z powiatowych inspektoratów weterynarii były m.in. podstawą do oceny sytuacji epizootycznej odnośnie afrykańskiego pomoru świń na obszarze województwa podlaskiego. Nadzór nad prawidłowością realizacji programu bioasekuracji wykonywało w WIW trzech lekarzy weterynarii.

(dowód: akta kontroli str. 8-9, 118-129, 152-210, 218, 241-323, 640)

W uzasadnieniu do projektu rozporządzenia Ministra Rolnictwa i Rozwoju Wsi z dnia 3 kwietnia 2015 r. wprowadzającego program bioasekuracji podano, że posiadacze gospodarstw, w których utrzymywane jest do 50 sztuk świń nie będą w stanie dostosować gospodarstw do wymagań bioasekuracji z uwagi na „nieopłacalność ekonomiczną związaną z dużymi kosztami dostosowania oraz niewielką dochodowością gospodarstw”. Stwierdzono również, że koszt wzmocnienia bioasekuracji w gospodarstwie, w którym utrzymywane jest od 51 do 200 sztuk świń wyniesie około 33 tys. zł. W zawartej w programie analizie poziomu bioasekuracji podano, że około 90% gospodarstw z obszaru objętego programem nie spełniało wszystkich wymagań dotyczących bioasekuracji.

(dowód: akta kontroli str. 20, 223-240)

Ze sprawozdawczości otrzymywanej z powiatowych inspektoratów weterynarii po wprowadzeniu programu bioasekuracji wynika, że w 2015 r. w czterech powiatach: augustowskim, białostockim, sejneńskim i sokólskim było 1.258 gospodarstw, w których utrzymywano około 27,2 tys. sztuk świń. W 2016 r. w powiecie hajnowskim było 150, a w gminie Zabłudów w powiecie białostockim 41 gospodarstw, w których utrzymywano łącznie około 8,2 tys. sztuk świń⁷. Gospodarstwa te zostały poddane kontroli Inspekcji Weterynaryjnej (IW)⁸. Od 2015 r. do kwietnia 2017 r. przeprowadzono łącznie ponad 5,1 tys. kontroli gospodarstw. W przypadku ponad 1,9 tys. gospodarstw nie było świń w dniu kontroli⁹.

Z kontroli przeprowadzonych przez IW wynika, że struktura stad świń na obszarze objętym programem była rozdrobniona. W ponad 1,3 tys. gospodarstw utrzymujących do 50 sztuk świń (93% wszystkich stad¹⁰) było łącznie około 12 tys. sztuk świń. W około 100 gospodarstwach utrzymujących powyżej 50 sztuk świń (7% wszystkich stad świń¹¹) było łącznie ponad 23 tys. sztuk świń.

Stosownie do pkt 8 programu bioasekuracji, właściciele stad świń w terminie do dnia 10 sierpnia 2016 r.¹² złożyli 302 oświadczenia, że ich gospodarstwa nie spełniały

⁷ Podane wielkości określają liczbę stad świń i wielkość pogłowia tych zwierząt w roku, w którym wprowadzony został program bioasekuracji.

⁸ W 2014 r. na polecenie Głównego Lekarza Weterynarii, w związku z wystąpieniem afrykańskiego pomoru świń, powiatowi lekarze weterynarii przeprowadzili spis stad i kontrolę stanu klinicznego zwierząt (perlustrację) wszystkich gospodarstw utrzymujących świnię. Dane te stanowiły podstawę do prowadzenia kolejnych kontroli stad podczas realizacji programu. W 2015 r. na tym obszarze skontrolowanych zostało 1.258 gospodarstw, w 2016 r. 1.069, a w pierwszym półroczu 2017 r. – 827 gospodarstw, w których były utrzymywane świnię.

⁹ W 2015 r. przeprowadzono 2.291 kontroli, 2016 r. – 2.447, a do kwietnia 2017 r. – 381 kontroli.

¹⁰ W tym 67% gospodarstw utrzymywało od jednej do dziesięciu świń.

¹¹ Gospodarstwa utrzymujące ponad 200 sztuk świń stanowiły 1,7% wszystkich stad świń.

¹² Terminy na składanie oświadczeń były dwukrotnie zmieniane. Właściciele gospodarstw mogli składać oświadczenia: w pierwszym terminie do 29 maja 2015 r., a następnie do dnia 10 lipca 2016 r. i do dnia 10 sierpnia 2016 r.

określonych w tym programie wymagań bioasekuracji¹³. Po przeprowadzeniu kontroli, powiatowi lekarze weterynarii wydali 292 decyzje nakazujące dokonanie uboju utrzymywanych świń i zakazujące ich utrzymania do 31 grudnia 2018 r. Nakazami uboju i zabicia zwierząt objęto łącznie 6,7 tys. sztuk świń.

W latach 2015-2017 (I półrocze) takich oświadczeń nie złożyło ponad 1,1 tys. właścicieli gospodarstw utrzymujących około 29,5 tys. sztuk świń. W wyniku kontroli przeprowadzonych przez IW wydano 87 decyzji w sprawie likwidacji 228 świń ze względu na niespełnianie warunków bioasekuracji, z tego w 2015 r. wydano 17 takich decyzji, w 2016 r. – 65 decyzji, a w I półroczu 2017 r. – pięć decyzji. Odsetek zlikwidowanych stad świń w gospodarstwach, których właściciele nie złożyli powyższych oświadczeń wyniósł około 8%.

Zastępca Wojewódzkiego Lekarza Weterynarii stwierdził, że niski odsetek gospodarstw, w których dokonano likwidacji świń w ramach programu bioasekuracji wynikał z „okoliczności o charakterze społeczno-gospodarczym”, tj. wprowadzenia programu na obszarze przygranicznym o określonych tradycjach ekstensywnego, drobnotowarowego i hobbystycznego utrzymania świń oraz z obawy właścicieli stad przed ryzykiem wynikającym ze zmiany gatunku utrzymywanych zwierząt lub profilu produkcji.

Podlaski WLW podał, że inną przyczyną likwidacji świń w niewielu gospodarstwach był brak stosownych rozwiązań prawnych. Stwierdził, że „spełnienie wymagań określonych w pkt 6 programu bioasekuracji¹⁴ z formalnego punktu widzenia powoduje uznanie gospodarstwa za spełniające warunki określone w programie bioasekuracji”, natomiast w przypadku jednoczesnego niespełniania wymagań określonych w rozporządzeniu Ministra Rolnictwa i rozwoju Wsi z dnia 6 maja 2015 r. w sprawie środków podejmowanych w związku z wystąpieniem afrykańskiego pomoru świń (w tym np. niewykładania lub niewłaściwego utrzymania mat dezynfekcyjnych) „nie ma przepisu, który by automatycznie umożliwiał wydanie nakazu likwidacji świń oraz finansowania odszkodowań za likwidowane świnię”.

Podlaski WLW podkreślił, że „funkcjonowanie stosunkowo dużej ilości gospodarstw, szczególnie tych o małej obsadzie świń, w sytuacji gdy w dalszym ciągu nie nastąpiło radykalne zmniejszenie populacji dzików, może w konsekwencji zwiększyć ryzyko przenoszenia wirusa ASF ze środowiska do pomieszczeń, w których przebywają świnię.”

(dowód: akta kontroli str. 20, 237-239, 486, 620-622, 626-628, 631-634, 644-648, 672)

¹³ Spośród tych gospodarstw, których właściciele złożyli oświadczenia o niespełnianiu określonych w Programie warunków bioasekuracji, 11 właścicieli gospodarstw wycofało złożone oświadczenia.

¹⁴ W punkcie tym wprowadzono wymagania, które muszą spełniać gospodarstwa, w których utrzymywane są świnię, tj.: Zabezpieczenie gospodarstwa w którym są utrzymywane świnię w systemie otwartym, podwójnym ogrodzeniem, o co najmniej 1,5 m wysokości, na podmurówce lub wkopanym krawężnikiem; Wdrożenie programu monitorowania i zwalczania gryzoni; Przeprowadzanie okresowych zabiegów dezynsekcji (od kwietnia do listopada każdego roku); Prowadzenie rejestrów środków transportu do przewozu świń, które wjeżdżają na teren gospodarstwa, oraz rejestru wejść osób do pomieszczeń, w których utrzymywane są świnię; Zabezpieczenie budynków, w których utrzymywane są świnię, przed dostępem zwierząt domowych; Utrzymywanie świń w gospodarstwach w zamkniętych pomieszczeniach, z wyjątkiem świń utrzymywanych w systemie otwartym; Zapewnienie, aby:

a) osoby mające kontakt ze świnią w gospodarstwie nie utrzymywały własnych świń poza tym gospodarstwem oraz nie zajmowały się dodatkowo obsługą świń w innych gospodarstwach,
b) do budynków, w których są utrzymywane świnię, nie wchodziły osoby postronne,
c) osoby przebywające w budynkach inwentarskich używały odzieży ochronnej oraz obuwia ochronnego.

W WIW podjęto akcję informacyjną dotyczącą wprowadzenia programu bioasekuracji oraz objętego nim obszaru, najważniejszych terminów obowiązujących w związku z realizacją programu, a także zabezpieczenia gospodarstw przez wniknięciem czynnika zakaźnego. Informacje te przekazywano posiadaczom świń bezpośrednio oraz na spotkaniach z przedstawicielami samorządów terytorialnych, Podlaskiej Izby Rolniczej, Ośrodka Doradztwa Rolniczego, Agencji Restrukturyzacji i Modernizacji Rolnictwa, organizacji zrzeszających producentów świń, Urzędu Wojewódzkiego i Urzędu Marszałkowskiego oraz za pośrednictwem mediów elektronicznych.

(dowód: akta kontroli str. 13-14, 106-113, 622, 641-642)

Podlaski WLW, jako organ II instancji, rozpatrzył dwa odwołania od decyzji powiatowych lekarzy weterynarii nakazujących likwidację świń w gospodarstwach niespełniających warunków bioasekuracji. Jedną decyzję Podlaski WLW utrzymał w mocy, a drugą przekazał do ponownego rozpatrzenia powiatowemu lekarzowi weterynarii.

(dowód: akta kontroli str. 36-93)

Ustalone
nieprawidłowości

Zdaniem NIK działania Podlaskiego Wojewódzkiego Lekarza Weterynarii dotyczące realizacji programu bioasekuracji nie były wystarczające w celu pełnej jego realizacji.

Podlaski WLW akceptował uznawanie przez powiatowych lekarzy weterynarii warunków zabezpieczenia gospodarstw za wystarczające do zapewnienia najwyższego poziomu bioasekuracji wyłącznie na podstawie spełnienia formalnych wymagań określonych w pkt 6 programu, w większości nieweryfikowalnych podczas kontroli. Informacje o takich wynikach kontroli były następnie przekazywane Głównemu Lekarzowi Weterynarii, mimo że właściciele gospodarstw nie spełniali wielu wymagań dotyczących bioasekuracji¹⁵, określonych w protokołach kontroli SPIWET-ASF.

Potwierdziły to m.in. wyniki sześciu kontroli wewnętrznych przeprowadzonych w latach 2015–2016 przez Podlaskiego WLW w pięciu powiatowych inspektoratach weterynarii¹⁶. Z kontroli tych wynika, że powiatowi lekarze weterynarii stwierdzali liczne przypadki (ponad 700) niedostosowania gospodarstw do warunków bioasekuracji, w tym brak właściwych mat dezynfekcyjnych przed wjazdami do gospodarstw i wejściami do budynków inwentarskich, odzieży ochronnej, środków do dezynfekcji oraz spisu świń w gospodarstwach. W związku z powyższym, powiatowym lekarzom weterynarii zalecono m.in. dokonanie dalszych kontroli gospodarstw niespełniających wymagań sanitarno-epizootycznych, usunięcie stwierdzonych nieprawidłowości oraz omówienie z wyznaczonymi lekarzami weterynarii sposobu interpretowania i oceny przestrzegania wymogów weterynaryjnych w gospodarstwach utrzymujących świnię.

Podlaski WLW posiadał również informacje o niedociągnięciach w sporządzaniu protokołów kontroli SPIWET oraz egzekwowaniu zaleceń pokontrolnych. Jak wynika z wyjaśnień Zastępcy Powiatowego WLW, „szczególnie uwidoczniło się to w tych powiatowych inspektoratach weterynarii, w których występują braki kadrowe i kontrole realizowane są przez prywatnie praktykujących lekarzy wyznaczonych przez PLW”.

¹⁵ Wymagania te zostały określone m.in. w rozporządzeniu Ministra Rolnictwa i Rozwoju Wsi z dnia 6 maja 2015 r. w sprawie środków podejmowanych w związku z wystąpieniem afrykańskiego pomoru świń (Dz. U. poz. 711, ze zm.).

¹⁶ Przeprowadzane kontrole dotyczyły także wykonywania innych zadań Inspekcji Weterynaryjnej.

Nieprzestrzeganie w gospodarstwach wymogów bioasekuracji zostało potwierdzone przez Podlaskiego WLW wyniku oględzin gospodarstw przeprowadzonych w dniach 23–25 maja 2017 r. z udziałem kontrolerów NIK¹⁷. Sprawdzono siedem gospodarstw uznanych przez powiatowych lekarzy weterynarii za spełniające warunki bioasekuracji. Stwierdzono, że w gospodarstwach tych nie przestrzegano warunków bioasekuracji, a mianowicie:

- w sześciu gospodarstwach maty dezynfekcyjne znajdujące się przed wjazdem do gospodarstwa – ze względu na ich rozmiar – nie zapewniały skutecznej dezynfekcji kół pojazdu; w jednym gospodarstwie przed bramami wjazdowymi nie było wyłożonych mat; w dwóch gospodarstwach brak było zabezpieczeń okien i drzwi budynków inwentarskich przed dostępem zwierząt domowych;
- w jednym gospodarstwie stwierdzono brak prowadzenia dokumentacji zwalczania gryzoni oraz brak zgłoszeń ubojów świń na użytek własny;
- w jednym gospodarstwie stwierdzono brak prowadzenia rejestrów środków transportu do przewozu świń, które wjeżdżały na teren gospodarstwa, rejestru wejść osób do pomieszczeń, w których utrzymywane były świny oraz dokumentacji dotyczącej zwalczania gryzoni i zabiegów dezynsekcji. Po kontroli tego gospodarstwa w dniu 9 grudnia 2016 r. zalecono zlikwidowanie stwierdzonych nieprawidłowości i uzupełnienie spisu zwierząt oraz wyłożenie mat dezynfekcyjnych. Zalecenia te, na których wykonanie właściciel otrzymał 14 dni, nie zostały zrealizowane, co potwierdziła kontrola w dniu 25 maja 2017 r. Zastępca Wojewódzkiego Lekarza Weterynarii poinformował, że w skontrolowanym gospodarstwie „wdrożono postępowanie mające na celu usunięcie stwierdzonych podczas kontroli uchybień”.

Zwrócenia uwagi wymaga fakt, iż podczas ww. kontroli we wszystkich gospodarstwach spełnienie wymagań bioasekuracji dotyczących:

- zakazu żywienia zwierząt odpadkami kuchennymi,
- czyszczenia oraz odkażania sprzętu i narzędzi wykorzystywanych do obsługi świń,
- stosowania środków higieny niezbędnych do ograniczenia ryzyka szerzenia się ASF, w tym odkażania rąk i obuwia,
- zakazu wnoszenia i wwożenia zwłok dzików, tusz dzików, części tusz dzików oraz produktów ubocznych pochodzenia zwierzęcego pochodzących od dzików oraz przedmiotów, które mogły zostać skażone wirusem ASF (np. przez pracowników leśnych),
- zakazu wykonywania czynności związanych z obsługą świń przez osoby, które w ciągu ostatnich 72 godzin uczestniczyły w polowaniu na zwierzęta łowne lub odłowie takich zwierząt,

stwierdzano wyłącznie na podstawie oświadczeń właścicieli gospodarstw.

Najwyższa Izba Kontroli dostrzega fakt, że w obowiązującym stanie prawnym po wprowadzeniu programu IW miała ograniczone możliwości eliminacji produkcji świń

¹⁷ Oględziny warunków bioasekuracji w gospodarstwach przeprowadzono na podstawie art. 39 ustawy z dnia 23 grudnia 1994 r. o Najwyższej Izbie Kontroli (Dz. U. z 2017 r. poz. 524).

w gospodarstwach naruszających (inne niż określone w programie) zasady bioasekuracji, jednakże Podlaski WLW nie podjął działań na rzecz likwidacji stad świń w tych gospodarstwach nawet po zmianie ustawy z dnia 11 marca 2004 r. o ochronie zdrowia zwierząt i zwalczaniu chorób zakaźnych zwierząt¹⁸ i wprowadzeniu (w art. 48b) możliwości nakazania zabicia lub uboju świń jeśli posiadacz zwierząt nie stosuje się do nakazów, zakazów lub ograniczeń nałożonych przez Inspekcję Weterynaryjną.

Po wprowadzeniu programu bioasekuracji Podlaski WLW nie informował Głównego Lekarza Weterynarii o braku rozwiązań prawnych pozwalających na skuteczną likwidację świń w gospodarstwach niespełniających wszystkich wymogów bioasekuracji. Informował natomiast o tym, że w ramach realizacji programu „może dojść do likwidacji z nakazu Inspekcji Weterynaryjnej nawet 36.000 sztuk świń”, a ze względu na „brak podstaw prawnych do wydania przez powiatowych lekarzy weterynarii nadzorujących zakłady ubojowe nakazu uboju zwierząt w ramach programu bioasekuracji uniemożliwić jego realizację”. Ponadto informował, że realizacja programu „skupi na Inspekcji Weterynaryjnej negatywne emocje i reakcje ze strony posiadaczy świń”, a nieprzekraczalny termin jednego miesiąca na złożenie oświadczenia o niespełnianiu warunków bioasekuracji i zaprzestaniu utrzymywania świń jest niewystarczający do „przeanalizowania konsekwencji złożenia takiego oświadczenia i podjęcia świadomej decyzji w sprawie ich gospodarstwa. Dodatkowo, powzięcie takiej decyzji przez posiadacza zwierząt utrudnia brak informacji o wysokości rekompensaty.”.

Zdaniem NIK działania Podlaskiego Wojewódzkiego Lekarza Weterynarii nie zapewniały pełnej realizacji obowiązków określonych art. 14 ust. 1 ustawy z dnia 29 stycznia 2004 r. o Inspekcji Weterynaryjnej¹⁹, tj. m.in. kontroli sposobu wykonywania zadań Inspekcji przez powiatowych lekarzy weterynarii.

(dowód: akta kontroli str. 8-17, 113-129, 325-439, 486-498, 504, 526, 565-609, 636-639, 644-645, 648-649)

Ocena częściowa

W ocenie Najwyższej Izby Kontroli działania Podlaskiego WLW, w tym kontrole powiatowych lekarzy weterynarii dotyczące dostosowania gospodarstw do wymagań programu, nie były skuteczne i nie przyczyniały się do wzmocnienia procesu likwidacji produkcji świń w gospodarstwach, które nie spełniały wszystkich wymagań bioasekuracji. Zdaniem NIK nie ograniczono w sposób istotny ryzyka rozprzestrzeniania wirusa ASF.

Podlaski Wojewódzki Lekarz Weterynarii właściwie zorganizował sprawozdawczość z realizacji programu oraz terminowo przekazywał informacje o jego wynikach. Dane zawarte w sprawozdaniach nie zawierały jednak informacji o niespełnianiu przez gospodarstwa istotnych warunków zabezpieczeń przeciwpizootycznych, co powodowało, że uznanie ich jako spełniające najwyższe wymagania bioasekuracji było niezgodne ze stanem faktycznym.

¹⁸ Zmiany zostały wprowadzone ustawą z dnia 23 września 2017 r. o zmianie niektórych ustaw w celu ułatwienia zwalczania chorób zakaźnych zwierząt (Dz. U. poz. 1605).

¹⁹ Dz. U. z 2016 r. poz. 1077, ze zm.

2. Wyniki programu i wydatki na jego realizację

Opis stanu
faktycznego

W wyniku przeprowadzenia ponad 3,2 tys. kontroli gospodarstw utrzymujących świnie, według stanu na koniec czerwca 2017 r. wydano łącznie 379 decyzji nakazujących dokonanie uboju utrzymywanych świń i zakazujących ich utrzymania do 31 grudnia 2018 r., tj. dla właścicieli około 26% gospodarstw. W wyniku realizacji tych decyzji, odsetek zlikwidowanych świń wyniósł około 19%²⁰.

W latach 2015-2017 (I półrocze) łączne wydatki poniesione z budżetu państwa na realizację programu bioasekuracji wyniosły 4.029,8 tys. zł, w tym:

- 3.736,5 tys. zł na likwidację 6,7 tys. sztuk świń w 367 stadach, z tego 2.667,0 tys. zł na odszkodowania za świnie zabite lub poddane ubojowi i 1.069,5 tys. zł na pozostałe wydatki,
- 293,3 tys. zł na realizację programu bioasekuracji w gospodarstwach, w których nie były likwidowane świnie, z tego 284,6 tys. zł na pokrycie kosztów działalności wyznaczonych lekarzy weterynarii.

Ponadto, na działania związane z realizacją programu poniesiono wydatki w kwocie 185,4 tys. zł²¹ ze środków Wojewódzkiego Inspektoratu Weterynarii

Informacje dotyczące wielkości wypłaconych odszkodowań przekazywane były na bieżąco do Głównego Inspektoratu Weterynarii.

(dowód: akta kontroli str. 8-17, 36-42, 62-93, 216-222, 228-236, 642, 661-665, 669)

W związku z realizacją programu bioasekuracji Podlaski WLW stosownie do przepisu wynikającego z art. 57e ust. 9 ustawy z dnia 11 marca 2004 r. o ochronie zdrowia zwierząt oraz zwalczaniu chorób zakaźnych zwierząt²² pozyskiwał i na bieżąco przekazywał Wojewodzie Podlaskiemu informacje dotyczące wydawanych decyzji w sprawie likwidacji świń i zakazu wprowadzania ich do gospodarstwa, a także w sprawie przyznanych z tego tytułu odszkodowań.

W uzgodnieniu z Wojewodą Podlaskim przyjęto również tryb postępowania polegający na kierowaniu każdorazowo zapytania czy wydanie decyzji nie spowoduje przekroczenia kwoty przeznaczonej na wypłatę odszkodowań.

W badanym okresie do Podlaskiego WLW nie wpłynęła żadna skarga związana z realizacją programu bioasekuracji.

(dowód: akta kontroli str. 12, 641)

Ustalone
nieprawidłowości

W działalności kontrolowanej jednostki w przedstawionym wyżej zakresie nie stwierdzono nieprawidłowości.

Ocena częściowa

Podlaski Wojewódzki Lekarz Weterynarii prawidłowo dokumentował wydatki poniesione na realizację programu bioasekuracji i na bieżąco informował Wojewodę Podlaskiego o kwotach wydatkowanych na likwidację stad świń.

IV. Wnioski

Wnioski pokontrolne

Przedstawiając powyższe oceny wynikające z ustaleń kontroli, Najwyższa Izba Kontroli, na podstawie art. 53 ust. 1 pkt 5 ustawy z dnia 23 grudnia 1994 r. o Najwyższej Izbie Kontroli²³, wnosi o wzmocnienie nadzoru nad działaniami powiatowych lekarzy weterynarii w zakresie sposobu realizacji programu bioasekuracji.

²⁰ Podaną wielkość wyliczono uwzględniając liczbę stad i świń odnotowaną na obszarze objętym programem bioasekuracji w roku jego wprowadzenia i wynikającą z kontroli stad przeprowadzanych przez Inspekcję Weterynaryjną.

²¹ Wydatki te dotyczyły kosztów osobowych poniesionych na sfinansowanie 1/3 i 1/5 etatu dwóch pracowników WIW realizujących zadania z zakresu bioasekuracji.

²² Dz. U. z 2014 r. poz. 1539, ze zm.

²³ Dz. U. z 2017 r. poz. 524.

V. Pozostałe informacje i pouczenia

Wystąpienie pokontrolne zostało sporządzone w dwóch egzemplarzach; jeden dla kierownika jednostki kontrolowanej, drugi do akt kontroli.

Prawo zgłoszenia
zastrzeżeń

Zgodnie z art. 54 ustawy o NIK kierownikowi jednostki kontrolowanej przysługuje prawo zgłoszenia na piśmie umotywowanych zastrzeżeń do wystąpienia pokontrolnego, w terminie 21 dni od dnia jego przekazania. Zastrzeżenia zgłasza się do Dyrektora Departamentu Rolnictwa i Rozwoju Wsi Najwyższej Izby Kontroli.

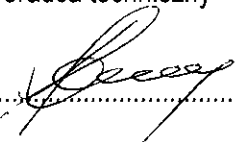
Obowiązek
poinformowania
NIK o sposobie
wykorzystania uwag
i wykonania wniosków

Zgodnie z art. 62 ustawy o NIK proszę o poinformowanie Najwyższej Izby Kontroli, w terminie 21 dni od otrzymania wystąpienia pokontrolnego, o sposobie wykonania wniosku pokontrolnego oraz o podjętych działaniach lub przyczynach niepodjęcia tych działań.

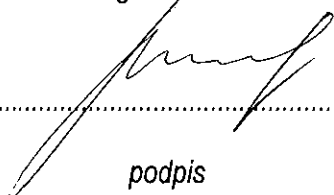
W przypadku wniesienia zastrzeżeń do wystąpienia pokontrolnego, termin przedstawienia informacji liczy się od dnia otrzymania uchwały o oddaleniu zastrzeżeń w całości lub zmienionego wystąpienia pokontrolnego.

Warszawa, dnia 10 sierpnia 2017 r.

Kontroler
Jerzy Dawidek
Doradca techniczny

.....
podpis

Najwyższa Izba Kontroli
Dyrektor
Departamentu Rolnictwa
i Rozwoju Wsi
z up. Wicedyrektor
Grzegorz Brzostek

.....
podpis